

ÚVOD

Rok 2007 byl bohatý na události, jež zavazovaly českou zahraniční politiku především k mnohostranným aktivitám. V průběhu německého a portugalského předsednictví v Evropské radě se vytvořila nová perspektiva pro reformní proces zablokovaný před několika lety odmítnutím Ústavní smlouvy ve Francii a Nizozemsku. Česká republika přispěla svým kritickým pohledem k upřesnění hledisek a k překonání vzniklé stagnace. Přípravy tzv. Berlínské deklarace poskytly příležitost k obnovení debaty a v červnu 2007 byl na zasedání Evropské rady nalezen kompromis a stanoven rámec pro přijetí nového, na konzultacích a důvěrných poradách důkladně přepracovaného smluvního textu. Dne 13. 12. 2007 na mezinárodní konferenci v Lisabonu pak podepsali dokument i český premiér M. Topolánek a ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg. Lisabonská smlouva – jak je nyní nazývána – neruší všechny předcházející dokumenty, jen pozměňuje Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie. Posiluje pravomoci Evropského parlamentu, usnadňuje společné rozhodování a zavádí funkce předsedy Evropské rady a Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Vzhledem k jasným a flexibilním postojům je naše země v evropských strukturách čím dál víc uznávaným partnerem. Jednoznačně prosazuje pokračování rozšiřovacího procesu EU s tím, že musí být stanoven zřetelný horizont pro jednotlivé uchazeče na základě jejich individuálních předpokladů a toho, jak plní úkoly vyplývající z přístupového nebo přidruženého partnerství. Česká republika je pro co nejrychlejší přijetí Chorvatska do Unie a pro jednání o členství strategicky důležitého Turecka. Ve vnějších vztazích EU přikládá velký význam transatlantickému partnerství se Spojenými státy a Kanadou. Podílela se ve značné míře na vypracování programu Transatlantické ekonomické rady, od něhož lze očekávat řadu zjednodušení v ekonomické spolupráci.

Zpráva, jež hodnotila dosažený pokrok v realizaci strukturálních reforem, konstatovala, že Lisabonský proces již začíná přinášet výsledky, a vyzvala členské země, aby využily hospodářského oživení pro uplatnění svých reformních záměrů. Důležité je nevymezovat se předem, ale vycházet z rozboru společných i vlastních zájmů a kapacit a podle toho jednat. Právě z české iniciativy se v roce 2007 podařilo v otázkách energetické politiky a ochrany ovzduší vytvořit na úrovni EU diskusní fórum o přínosu a rizicích využívání jaderné energie. Česká republika byla také vůbec první členskou zemí, jež dosáhla

schválení evropského Programu rozvoje venkova na období 2007-2013. Hájí politiku liberalizace mezinárodního obchodu a odstraňování existujících tarifních i netarifních překážek a současně se zasazuje o dodržování pravidel soutěže, respektování registrovaných značek a duševního vlastnictví, o antikorupční opatření a o snazší přístup rozvojových zemí na světové trhy. Několikrát avizovanou snahu Evropské komise revidovat strategii vnitřního evropského trhu vzala Česká republika za vlastní, což se také promítlo do motto našeho chystaného předsednictví v Evropské radě „Evropa bez bariér“.

Časy se mění a my s nimi. Evropa již nemá vzhledem k naprosto novým podmínkám ve světě své někdejší postavení ze začátku dvacátého století, a proto zvolila cestu integrace. Až kam dojde tento otevřeně projednávaný „*work in progress*“, se dá jen odhadovat. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU se jeví pro každý členský stát už teď jako nutnost.

Česká republika se podílí na její tvorbě a provádění na úrovni pracovních skupin, v politickém a bezpečnostním výboru (COPS), ve výboru stálých představitelů (COREPER) a na schůzkách politických ředitelů a evropských korespondentů. Náš ministr zahraničních věcí se účastní zasedání Rady pro všeobecné a vnější vztahy (GAERC) a neformálních pracovních setkání (Gymnich). Společné postoje a aktivity Evropské rady v otázkách přesahujících omezení kontinentu – světová bezpečnost a boj proti terorismu, migrace, ochrana životního prostředí, energetika a zásobování hlavními surovinami – jsou něčím naprosto samozřejmým. Česká republika se v roce 2007 účastnila spolupráce diplomatických misí členských států EU ve třetích zemích a měla svůj podíl na hodnotících, situačních a doporučujících zprávách.

V roce 2007 pokračovaly aktivity v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky (ESDP). Přípravovala se autonomní vojenská operace EUFOR v Čadu a ve Středoafričské republice, byla zahájena nová civilní mise v Afghánistánu a začaly přípravy civilní mise v Kosovu, jež převezme část pravomocí UNMIK. Česká republika klade důraz na to, aby EU měla takový stav vojenských a civilních kapacit, aby byla schopna dostát svým záměrům deklarovaným v Evropské bezpečnostní strategii z prosince 2003. ESDP by měla být komplementární k NATO.

K evropské bezpečnostní architektuře tradičně patří OBSE, v níž tvoří členské země EU skoro polovinu účastnických zemí. Máme zájem na tom, aby se tato organizace dokázala

pružně přizpůsobit novým bezpečnostním hrozbám, to znamená předcházet konfliktům, spolupracovat na obnově zemí po skončených bojích a účinně postupovat proti teroristům. Česká republika se v roce 2007 aktivně podílela na tvorbě stanovisek EU k těmto problémům. Dosáhnout konsenzu na úrovni OBSE však bývá dosti obtížné. Příkladem může být málo úspěšné zasedání Ministerské rady OBSE koncem listopadu 2007, na němž český ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg naléhavě připomněl nutnost dodržovat závazky organizace a zachovat autonomii jejího Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR).

Jedním z hlavních témat německého i portugalského předsednictví v roce 2007 bylo upevňování transatlantického strategického partnerství. Je známo, že tento pro Evropu nesmírně důležitý vztah prošel v poslední době určitými otřesy. Je to celý komplex vztahů, zahrnující kromě bezpečnostní a ekonomické oblasti též energetiku, úsporné využívání surovin a ochranu životního prostředí.

V důsledku měnící se geopolitické situace a existence nových bezpečnostních a ekonomických výzev nemá evropské území pro Spojené státy strategickou bezpečnostní důležitost srovnatelnou s obdobím bipolárního světa. Severoatlantickou alianci však stále vnímáme jako klíčové seskupení pro kolektivní obranu a vzájemné konzultace, které dokáže zasahovat operativně i mimo svůj základní prostor. Dokážeme se dohodnout na společných obranných zájmech – například v protiraketové obraně – a vytvářet společné projekty v souladu s bezpečnostní politikou USA.

Spolupráce v NATO zůstává prioritou české zahraniční politiky. To se potvrdilo i na výsledku jednání s Washingtonem o umístění amerického radaru na českém území. Podezření, že měníme své bezpečnostní priority, není namístě. Hlásíme se ke společné obraně a k dalším bezpečnostním úkolům Aliance, politickým i vojenským. V roce 2007 se naše armáda zapojila do operací v Kosovu a v Afghánistánu a do výcvikové mise v Iráku.

V září 2007 uspořádala Česká republika zasedání pro Poradní skupiny pro atlantickou politiku NATO, na niž se probíraly vztahy mezi Aliancí a EU a mezi Aliancí a Ruskem a byla položena otázka nové strategické koncepce NATO. V průběhu roku 2007 se nepodařilo naplnit tzv. „řížský tasking“ v rámci *Comprehensive Approach* pro plánování a vedení stabilizačních operací NATO. Nesoulad mezi EU a Tureckem v kyperské otázce a v některých kapitolách přístupových jednání totiž zkomplikoval v určité míře i vztahy mezi

Unii a NATO. Konfrontační tóny přicházející z Moskvy negativně ovlivňují vzájemnou spolupráci s Ruskem, Česká republika nicméně podporuje úsilí NATO tuto spolupráci udržet a rozvíjet především ve společném boji proti terorismu a v mírových a humanitárních operacích.

Nejdůležitějším a nejvíce diskutovaným tématem byla v naší zahraniční bezpečnostní politice protiraketová obrana. Na základě usnesení Bezpečnostní rady státu byl vytvořen expertní tým ministerstva zahraničních věcí a ministerstva obrany pro otázky možného umístění americké radarové stanice na našem území. Tato skupina má připravovat vyjednávací pozice pro jednání s USA. Bylo rozhodnuto, že potenciální zapojení České republiky do projektu protiraketové obrany bude řešeno dvěma smluvními dokumenty, jež budou schvalovat obě komory Parlamentu ČR a ratifikovat prezident. Tzv. Hlavní dohoda má řešit politické a základní technické otázky zapojení do projektu a tzv. Bilaterální smlouva o statusu personálu USA – tzv. smlouva SOFA – doplní multilaterální smlouvu NATO o statusu vojenských sil, kterou oba státy již dříve podepsaly. Jednání probíhala celý rok 2007 s tím, že ukončení lze očekávat na jaře 2008. Vzhledem ke strategickému významu probíhajících jednání nabyly na intenzitě vzájemné kontakty a návštěvy. Tak v průběhu několika měsíců zavítal do Washingtonu ministr K. Schwarzenberg, vzájemně se navštívili prezidenti V. Klaus a G. Bush a do Prahy přijel také ministr obrany USA R. Gates. Česká republika se od začátku snažila jednat otevřeně a konzultovat postup s unijními partnery zapojenými do amerického systému protiraketové obrany.

Důležitou prioritou české zahraniční politiky je účast v boji proti mezinárodnímu terorismu. Naše solidarita s postiženými státy a komunitami je odpovědí na aktuálně největší bezpečnostní hrozbu, jež se dotýká samotných základů lidské civilizace. I v roce 2007 se potvrdilo, že největší podíl na teroristických útocích mají militantní islamisté. Kolem 70 procent všech útoků se odehrálo na Blízkém východě a ve státech Perského zálivu. Jsme si vědomi toho, že terorismus je komplexní fenomén a že před ním není v bezpečí žádný civilizovaný stát. Odvrátit nebo alespoň zmírnit jeho hrozbu je dlouhodobý úkol, k jehož splnění nestačí jen represivní kroky, ale je zapotřebí analyzovat všechny příčiny (politické, ekonomické, sociálně psychologické apod.), pojmenovat protivníka a promyšleně proti němu postupovat v široké mezinárodní spolupráci.

Terorismus zůstal i v roce 2007 pravidelným tématem rozhovorů při zahraničních cestách představitelů našeho státu. Smyslem je především sblížení mnohdy rozdílných

pohledů a vzájemná výměna informací. V OSN přispěla Česká republika společně s ostatními státy EU k přijetí Globální protiteroristické strategie a usiluje o úspěšné dokončení práce na Všeobecné úmluvě o mezinárodním terorismu. Přelomovým setkáním bylo sympozium věnované implementaci protiteroristické strategie *Advancing the Implementation of the Global Counter-Terrorism Strategy*, uspořádané ve Vídni v květnu 2007, samozřejmě s aktivní českou účastí.

Zakotvení našeho státu v evropských strukturách se promítá i do zapojení do aktivit OSN, které se děje stále více prostřednictvím koordinačního mechanismu EU. V otázkách, k nimž nebyla vytvořena společná unijní pozice, vystupuje ČR samostatně. Na všeobecné poradě 62. valného shromáždění, jež bylo věnováno hlavně řešení konfliktů v problémových oblastech, boji proti terorismu a změnám klimatu, vystoupil prezident V. Klaus. Z iniciativy předsedy VS OSN byl v říjnu 2007 svolán velmi potřebný „Dialog na vysoké úrovni k porozumění mezi náboženstvími a kulturami“, do něhož se projevem za ČR zapojila náměstkyně ministra zahraničí H. Bambasová. V závěru roku se na Bali konala konference smluvních stran Rámcové úmluvy o změnách klimatu a zasedání smluvních stran Kjótského protokolu, velmi důležité pro postupné snižování emisí skleníkových plynů. O plnění našeho národního závazku promluvil vedoucí české delegace, místopředseda a vlády a ministr životního prostředí M. Bursík.

Ve volbách do Rady bezpečnosti OSN se Česká republika ucházela o místo nestálého člena na období 2008-09. Se zřetelem k výsledkům druhého kola stáhla naše delegace svou kandidaturu, a tím umožnila ve třetím kole zvolení Chorvatska.

Členské země RB se nedokázaly dohodnout na statusu Kosova, který byl jednou z nejcitlivějších politických otázek roku. Tento nesoulad, který byl ostatně patrný i na vnitropolitické scéně jednotlivých zemí, včetně České republiky, zřejmě uspíšil pozdější jednostranné rozhodnutí o nezávislosti Kosova. Závažnou okolností je přítomnost našich zástupců v oblasti a účast v jednotkách UNMIK, jež by mohla být odmítavým nebo nejasným stanoviskem ČR zpochybněna.

V červnu 2007 skončilo jednoleté funkční období, během kterého byla Česká republika členem Rady pro lidská práva OSN a vedla v ní pracovní skupinu pro revizi mandátů zvláštních procedur zaměřených v práci specializovaných zpravodajů a expertů na vybrané okruhy lidských práv a na stav dodržování lidských práv v konkrétních zemích.

V obtížných jednáních se podařilo zachovat tento systém, tak důležitý pro mezinárodní ochranu lidských práv. Je to jen malá ukázka rozsáhlé angažovanosti České republiky v oblasti lidských práv, jež získává v naší zahraniční politice tradiční místo.

Ve svém působení ve prospěch lidských práv těží Česká republika z vlastních zkušeností z polistopadové transformace společnosti a z nenásilného odporu proti porušování lidských práv předcházejícím komunistickým režimem. Systematicky sledujeme stav občanské společnosti a podmínky obránců lidských práv na celém světě. Z kapacitních důvodů se soustředíme hlavně na poměry v Bělorusku, na Kubě a v Myanmaru/Barmě, nicméně vycházíme z nedělitelnosti lidských práv, a proto v přístupu k jednotlivým zemím nečiníme výběr a nerozlišujeme předem.

Na mezinárodním fóru je samozřejmě i naše země vystavena kritice dodržování lidských práv. Tak v březnu 2007 projednal Výbor OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace hodnocení České republiky a učinil některá doporučení k zacházení s menšinami, hlavně pokud jde o zaměstnávání Romů ve veřejné správě a o jejich přístup ke vzdělání.

V roce 2007 se v naší zahraniční politice objevila i nová koncepce pojmenovaná transformační politika. V ní se propojují jednotlivé nástroje zahraniční politiky potenciálně schopné ovlivnit stav lidských práv a demokracie ve světě. Transformační politika má motivovat politické procesy směřující k dlouhodobé stabilitě společnosti. Program transformační politiky doplňuje systém zahraniční rozvojové spolupráce České republiky.

V naší evropské politice je velmi důležitým úsekem regionální spolupráce, v níž jsme dosáhli pozoruhodných výsledků. O formátu V4 panovaly pochybnosti, nicméně od vstupu „visegrádských zemí“ do Evropské unie jsou záležitosti našeho společného unijního členství do agendy tohoto seskupení plně integrovány. Kromě vzájemného sblížení zemí regionu přispívá V4 též specificky k formování samotné politiky EU. Průběžně deklarujeme svou podporu rozšiřování EU, a to zejména o země západního Balkánu.

V roce 2007 se červnového summitu předsedů vlád zemí V4 zúčastnil portugalský a prosincového summitu slovinský premiér. Od července 2007 probíhá úspěšně roční předsednictví ČR ve Visegrádské skupině. Jednak udržujeme kontinuitu spolupráce, jednak zavádíme nové účinné přístupy s cílem zlepšit vzájemné porozumění mezi zeměmi EU a východoevropskými transformačními zeměmi. Zatímco se v zemích EU odbourávají obavy

ze sbližování s východními sousedy, směrem na východ V4 cíleně posiluje důvěru v Evropskou sousedskou politiku. Za tímto účelem české předsednictví adaptovalo formát dosavadní V4+ tak, aby se jej zúčastňovaly vždy jedna západní a jedna východní země. Na úrovni mezinárodních projektů Visegrádského fondu lze účinně podpořit i transformační procesy ve východní Evropě.

Fungující spolupráce regionů je mj. příkladnou ukázkou dobrých sousedských vztahů ve střední Evropě, na nichž nám velmi záleží. Řekneme-li, že máme historicky nejlepší vztahy s Německem, je to konstatovaná skutečnost, nejen taktické ujišťování. Německo vždy mělo a nezbytně bude mít pro další existenci našeho státu a jeho zájmy zásadní význam. Se severním polským sousedem má Česká republika již léta nadstandardní vztahy. Totéž lze aplikovat na Slovensko, s nímž nás pojí navíc společná minulost. Vztahy mezi Českou republikou a Maďarskem mají dlouhodobě vysokou úroveň, jež v zásadě odpovídá našim vztahům ke všem evropským zemím.

Tato publikace poskytuje přehled, jak se v roce 2007 vyvíjely vztahy České republiky ke všem zemím, s nimiž udržuje diplomatické styky. Ministerstvo zahraničních věcí vycházelo z toho, že důležitá je jasná a konzistentní zahraniční politika státu. Jak v bilaterálních, tak i v širších regionálních, evropských a mezinárodních vztazích musíme být stabilním, předvídatelným partnerem. Musíme dělat politiku, jež se nedá rozkolísat náladami, ale vychází z důkladné analýzy vlastních zájmů a střízlivého odhadu možností je uplatňovat.